

Perspectief voor ondernemers in coronatijd door middel van fieldlabs

Position paper TNO voor het rondetafelgesprek op 28 januari 2020

Kernboodschap: Openstelling van sociale activiteiten vergt maatwerk. De technische en organisatorische ingrediënten ervoor zijn beschikbaar. TNO stelt voor om ervaring op te bouwen in fieldlabs gericht op geselecteerde activiteiten. Dit door passende testcapaciteit te organiseren voor mensen zonder klachten die aan die activiteiten willen deelnemen. En door een digitale infrastructuur te bieden voor testbewijzen. Op termijn kunnen, onder condities, ook mensen die zijn gevaccineerd toegang tot dergelijke sociale activiteiten krijgen zonder aanvullende testen.

TNO: oplossen maatschappelijke vraagstukken en versterken concurrentiekracht

TNO is een publieke toegepaste onderzoeksorganisatie. Wij verrichten onafhankelijk onderzoek en zetten wetenschappelijke concepten om in praktische innovaties, die door bedrijven naar de markt worden gebracht of door de overheid en maatschappelijke organisaties worden toegepast. Om met innovatie de coronacrisis te bestrijden, heeft TNO het 'Brains4Corona' programma opgezet (zie tno.nl/nl/aandachtsgebieden/gezond-leven/kennis-expertise-coronacrisis/).

Voorgestelde aanpak

De vaccinatieplannen bieden zicht op het einde van de coronacrisis. Voor ondernemers zijn de in de komende maanden aanhoudende beperkingen echter nog steeds een zwaar vooruitzicht en ook de maatschappelijke schade van beperking van sociale activiteiten is groot. We denken dat de schade terug te dringen is, in de evenementenbranche, in de horeca en in het toerisme, maar ook in het onderwijs en in werksituaties. Dit kan door de inzet van technische maatregelen waarvan de effectiviteit is aangetoond, door de beoordeling in fieldlabs van de wijze waarop mensen met deze maatregelen omgaan en door de daaropvolgende bredere toepassing in vergelijkbare situaties. Doelstelling is vermindering van de economische en maatschappelijke schade onder de randvoorwaarde dat besmettingskansen binnen het afwegingskader van overheidsmaatregelen passen. Brancheorganisaties en de overheid denken hier ook over na.

De kern van de voorgestelde aanpak is sociale activiteiten (voldoende) veilig te laten plaatsvinden door deelnemers vooraf te screenen. De insteek ziet er als volgt uit:

1. Kies de juiste teststrategie (eigenschappen van de test, wijze, tijdstip en plaats van afname, snelheid van uitslag) passend bij de betreffende sociale activiteit en maak testcapaciteit beschikbaar. Dit is maatwerk.
2. Zorg voor een betrouwbare én privacy-bestendige oplossing waarmee mensen bij toegang tot de sociale activiteit een voldoende recente negatieve testuitslag kunnen aantonen.
3. Zet deze oplossing zo op dat daarmee op termijn ook aan mensen die gevaccineerd zijn toegang kan worden verleend, mogelijk met differentiatie naar type vaccin vanwege verschillen in effectiviteit bij (mutanten van) het virus.
4. Bepaal de beschermende maatregelen die, in combinatie met het voorgaande, leiden tot een acceptabel lage besmettingskans.

Door deze aanpak eerst met goed gekozen sociale activiteiten uit te proberen in fieldlabs, is een verantwoorde brede toepassing op later moment mogelijk: het is belangrijk ervaring op te doen. Opzet van de fieldlabs vergt risico-inschatting vooraf en compliance met regels t.a.v. onderzoek.

Ad 1:

- De testen moeten voldoende snel zijn (hoe korter op de sociale activiteit, hoe beter).
- De testen moeten voldoende gevoelig zijn. Toelaten van vals-negatieven (mensen met negatief testresultaat die toch besmet zijn) is vanuit het oogpunt van bestrijding van de epidemie veel onwenselijker dan toegang weigeren aan vals-positieven (mensen met positief testresultaat die toch niet besmet zijn). Gezien de significante dreiging en het verhoogde infectierisico van virusvarianten lijkt het aan te bevelen om hierbij vooralsnog alleen tests in te zetten met de hoge gevoeligheid.
- Combinatie van snelheid en gevoeligheid: de PCR test is zeer gevoelig maar heeft in de praktijk een

doorlooptijd van circa 24 uur. De LAMP test (zie tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2020/10/praktijkproef-met-corona-sneltest-tno-succesvol/) heeft een vergelijkbare gevoeligheid als de PCR test maar geeft in circa 1 uur uitslag en kan in een mobiel lab op locatie worden uitgevoerd. Ook de blaastest (eNose) is bruikbaar in combinatie met een gevoelige en snelle hertest (zoals LAMP) voor verdacht positief geteste personen, om onnodig veel ontzegging van toegang te voorkomen. Per saldo denken we dat voldoende bruikbare testcapaciteit beschikbaar is voor een aantal fieldlabs, zonder de capaciteit in gevaar te brengen die nodig is voor bestrijding van de epidemie en het brononderzoek.

- Het testen zelf mag geen significante toename van besmettingsrisico's met zich meebrengen. Bij grote sociale activiteiten kan centraal testen (bijvoorbeeld op locatie) tot onacceptabele risico's leiden, omdat mensen bijeengebracht worden en moeten wachten tot ze een test hebben ondergaan en de uitslag hebben verkregen. In zo'n geval zou decentraal testen mogelijk beter zijn. Per saldo kan het testen ten behoeve van sociale activiteiten geen eenheidsrecept zijn. Omvang en aard van de sociale activiteit zijn medebepalend.

Ad 2:

- Er zijn opschaalbare oplossingen om betrouwbaar én met bescherming van privacy tot testbewijzen te komen (die aantonen dat iemand voldoende recent negatief getest of gevaccineerd is). Zie bijvoorbeeld het uNLock consortium (tno.nl/nl/over-tno/nieuws/2020/4/consortium-bouwt-corona-test-applicatie-met-privacy-by-design/). Deze oplossing maakt niet gebruik van een privacygevoelig centraal bestand dat in beheer gegeven wordt aan één autoriteit. De burger is baas over zijn/haar eigen gegevens, echter zonder deze te kunnen manipuleren. Momenteel onderzoekt VWS de landelijke toepasbaarheid van dit concept. De gezondheidsraad adviseerde over de (o.a. juridische en ethische) randvoorwaarden voor toepassing (publicatie 2021/02).

Ad 3:

- Totdat zeker is dat gevaccineerde mensen geen besmettingsrisico vormen voor nog niet gevaccineerde mensen zullen we moeten uitgaan van het testen van *alle* deelnemers aan een sociale activiteit.
- De hier beschreven insteek voorkomt in ieder geval 'indirecte vaccinatieplicht': deelname aan sociale activiteiten is zo namelijk niet voorbehouden aan gevaccineerde mensen.

Ad 4:

- Bij keuze en opzet van de fieldlabs moeten de reisbewegingen die ze veroorzaken meegewogen worden.
- Het streven zou moeten zijn dat bij sociale activiteiten de maatregelen van dien aard zijn dat de mondkapjes-draagplicht en het anderhalve-meter regime *op termijn* kunnen vervallen. Door de uitkomsten van de fieldlabs met de nieuwste inzichten te combineren kan t.z.t. per type situatie bekeken worden of dit onder de dan geldende omstandigheden haalbaar is en welke aanvullende maatregelen vooraf, tijdens of na deelname genomen moeten worden.

Concluderend: fieldlabs zijn aanbevelenswaardig om te leren hoe op later moment grootschalige opstelling van sociale activiteiten op verantwoorde wijze kan plaatsvinden. De technische en organisatorische oplossingen zijn er: testmethoden, vaccins, digitale bewijsmethoden én methoden om risico-inschattingen te doen. Een eenheidsrecept voor het openstellen van sociale activiteiten is er niet. Omvang en aard variëren sterk (zie o.a. de verschillen tussen de vier fieldlabs beschreven in de rondetafel-bijdrage van MKB-NL) en het lijkt zinvol nu snel ervaring op te bouwen met het benodigde maatwerk voor verschillende types van situaties. Daar komt bij dat de context dynamisch is: zie de nu verhoogde risico's i.v.m. mutaties van het virus. Het zal dus een kwestie blijven van 'voortdurend bijstellen'.

Jaap Lombaers, Directeur Knowledge Management & Partnerships (jaap.lombaers@tno.nl, 06-5326 4269); Rogier van Keulen, directeur Public Affairs (rogier.vankeulen@tno.nl, 06-2949 6857)